

ընք մուլավաանի մարտնակ մը կուգէ Կ. Պա-
տրիարքէն Օգոստ. 11 ի նիստին մէջ, որ կը
արուի նոյնպէս յատենի առժամայ Վրչ. Յան-
ձնախմբին յետագայ ձեւով. —

Ներկայիս կը յայտարարենք թէ 1888 Յու-
լիս 2/12 թուականով Հայ Աթոռիկէն Վարդա-
պետ ժողովոյ նիստին էջ Տօբթօր Նուրիան
ստորագրութիւն մը առած է Մարդագանձան
Յովսէփ էֆ.ին, ստորագրութիւն՝ որով կը
յայտնէ թէ ինք Յովսէփ էֆ.էն 600 մէջ հա-
րիւր Օսմ. ոսկի նուէր (Հէյպէ) ընդունած է յա-
նուն Ս. Յակոբայ Հիւանդանոցին: Այս գործո-
ղութիւնը իրօք գործուած չըլլալով՝ այսինքն
Տօբթօր Նուրիան յիշեալ գումարը ընդունած
չըլլալով՝ իւր առած ստորագրութիւնը ոչ
այժմ եւ ոչ յապագայն բնաւ արժէք չունի եւ
եւ իրք ոչ եղեալ եւ ոչ առեալ համարելի է:
Ի հաստատութիւն այսորիկ ստորագրեմք եւ
կը կնքենք ներկայ յայտարարութիւնը:

Իւրա Կ. Պալաշ 8. Կ. Վաթէ. Պատրիարք
1888 Օգոստոս 11 Ստեփ. Պետրոս Ժ.

Մարդագանձանի առնը սակայն շատ հին
ըլլալով՝ 50 ոսկի նորոգութիւն ընելու եւ
վարձելու որոշում կը արուի առժամայ Վար-
չուլթիւնէն, մինչեւ որ յարմար գնորդ մը գտնուի
եւ ծախուի: Բայց այս որոշման գործադրու-
թիւնը կը մնայ յաջորդ Հոգաբարձութեան:

(Հաւանական) 4. ՆՍԱՀԱՎ Վ. ՍՐԱԳԾԱՆ
Միաբան Ամուսնաւ

ՄԱՅՆՆԱԳՐԱԿԱՆ

Նրաննելոյն Գրիգորի Սքանչելագործի խաւար ի ծնունդն Զրիստոսի:

Խորհուրդ մեծ եւ քրանշելի տեսանեմք
յայտմ աւուր, եղաւոր. հովիւքն հնչեն յառանջ,
5 տան աւետիս որդւոց մարդկան. ոչ ի վերին հաւ-
տից բարբառին, եւ ոչ ի գառա խառնից հնչեն,
այլ ի Բեթղէհէմ՝ քաղաք Գուգէի երկնն զերգս
երկնաւորս. հրեշտակի ի բարեանց գոչեն, եւ
հրեշտակագետք ի ձայնս նուագորդանց. աւրհնեն

1 Փոխադարձ վտահաւթեան թաղիք:

1. Գրիգէր Քի գլխակարգութիւնը, Վաթի Լիւթ-
նէլոյն Գրիգորի Սքանչելագործի Սրբոյ եղիկակազմի
նիստեմարմ. Գովհաւ առաքեալ ի ծնունդն Բրիտանի
Աստուծոյ մարդ: — 2. Ք Տօբթօր. Վ հնչեն: —
6. Վ հնչեն: — 7. Ք ի Բեթղէհէմ. Վ ի Բեթղէհէմ: —
8. Ք հնչեն: ... ի բարեանս երգեն: — 9. Ք նուա
գոց:

10. Զերովթէք երկնից եւ փառաւորն սերովթէք
որաասոցք: Ամենեքեան առ հասարակ առնեն
տանն ցնծութեան՝ զԱստուած տեսեալ յերկրի եւ
զմարդիկ վերացեալ յերկին: Ներքինք ի բար-
ձունս տեսեալեանք եւ վերինք ի ստորինս մար-
15 գախարհութեամբ. բարեբանս խնարհութեամբ
հանցէ ի բարեունս դիմարհոյ:

Յայտմ աւուր տանք մեծի Բեթղէհէմ
երկնից նմանեցաւ, զի փոխանակ լուսաւոր աստե-
ղաց ընկալաւ զհրեշտակ փառաւորից եւ փոխա-
20 նակ երեսնի արեգականն ընկալաւ զարեգակն
արարութեան:

Յայտմ աւուր որախութեան էն Աս-
տուած եկն ի ծնունդ եւ եղեւ որ ինչ չէին. քան-
զի եր Աստուած եւ եղեւ մարդ, ոչ ընկեալ
25 յԱստուածութենէն եւ ոչ խախտեալ ի բնու-
թենէն. եղեւ մարդ եւ մնաց Աստուած. ոչ
զարգանալով ի մարդկանէ եղեւ Աստուած եւ ոչ
առաքելութեամբ սրբաց Ազատայ ճախարեալ՝
էլ յաստիճան մեծութեան. այլ քանզի բուն էր,

30 եւ առանց շարժարանաց եղեւ մարմին եւ երեւե-
ցաւ: Աստուած յԱստուծոյ ծնաւ եւ նոյն մարդ
եւ մարմին ի կուսէ: Ի վեր միայն ի միջէ հաւրի,
միածին եւ որդի միոյ եւ ի խնարհոյ՝ միայն եւ ի
միոյ կուսէ, միածին եւ որդի միոյ. եւ զոր աւրի-

35 նակ ի վերին ծննդեանն չիք մուտ եւ տեղի հայ-
հայութեան, զի առանց միջնորդի եւ հաստատոյ
ծնաւ ի հաւրէ անդին եւ անբաժին, նոյնպէս եւ
յերկրորդ ծննդեանս չիք մուտ ամբարշտութեան,
զի առանց սպականութեան ծնաւ պարկեշտան

40 զպարկեշտականն. ոչ Աստուած կարեաց համբ-
րեաց, քանզի Աստուածանայ ծնաւ զԱստուած.
եւ ոչ կոյնի զպականութիւն ընկալաւ, քանզի
հոգեպէս ծնաւ զհոգեպէսն: Ուստի ոչ վերին
ծնունդն պատմի եւ ոչ՝ որ յետոյս եղեւ քննի,

45 քանզի ոչ առաջինն եղեւ կարեաւոր եւ ոչ վե-
րինս աղտեղութեամբ: Եւ զի ծնաւ կոյնս այսաբ-
բիւրեմ. եւ զի ծնաւ ի հաւրէ առանց ժամանա-
կաց՝ հաստատմ. բայց թէ՛ զի՛նչ իցեն հանգա-
մանք ծննդեանն, զայն ոչ լեզուաւ պատմել ուսայ,

10. Վ քերթեք... սերթեք: — 14. Ք ի ներ-
քին: — 15. Ք զի բարեբան: — 17. Ք Բեթղէհէմ.
Վ Բեթղէհէմ: — 18. Ք նմանեցաւ, զփոխանակ —
19. Ք փառաւորս, կուսեցէ իստուած: — 20. Ք արեւ-
ելանս արարութեան. հոս Ք կը կցէ հին տալ յա-
նուած: — 22. Ք երեւ: — 23. Ք ի ծնունդն: Յայտ-
մաւոր Գնի զայի կն Աստուած եւ եղեւ որ ինչ չէին: —
26. Վ եւ եղեւ մարդ: — 27—29. Ք ոչ զարգանա-
լով որպէս թէ ի մարդկանէ ոչ եղեւ Աստուած. եւ ոչ
առաքելութեամբ (Վ զառաքելութեամբ) յորդայ Ազա-
տայ եւ ճախարեալ յաշտանս տերութեան: — 28. Վ
յորդայ Ազատայ: — 30—31. "եւ երեւեցաւ"ն կը
յայտարէ Քի մէջ ընդարձակ հաստատմ մը (Anal. sacra,
IV, էջ 135, տալ 3—136, տալ 23): — 32. Ք ի կու-
սէն: — 32. Վ ի միոյ հաւրի: — 33—34. Վ ի խա-
նարհ ի միայնի կուսէ: — 35. Ք ծնունդն: — 38. Ք
երկրորդ, աւելցցի: — 38. Ք ոչ է: — 40. Ք զպար-
կեշտան արար: — 41. Վ ծնաւ Աստուածն. Ք զԱս-
տուած ծնաւ: — 42. Վ կոյնայ: — 43. Ք հոգեպէս:
— 43. Վ վերին: — 47. Ք գիտեմք: — 47. Վ ծնաւ
Աստուած առանց ժամանակի: — 49. Ք հաստատմ:
— 48—53. Ք զի՛նչ իցէ աւրինակ ծննդեանն զայն ոչ

50 եւ ոչ բանիւ քննել, եւ ոչ խորհրդով հասանել. Զի Աստուծոյ բնութիւնն ոչ մասնէ ընդ քննութեամբ, եւ ոչ հասանի ինքզրոյց, եւ ոչ կարծի յանաբարութեան մասց, այլ գաւաթեան գործոց նորա պարտ եւ արժանի է հաստատել. բնութեան մարմնոյ են ընթացքս զի կին ամուսնացաւ յառնայցէ եւ ծնցի որդի, այլ յորժամ կոյս առանց ամուսնութեան ծնցի քրանշկեալ որդի եւ ինքն առեղէ կոյս մնաւցէ, ի վեր քան զբնութիւն մարմնոյ են իրքն. Արք. որ բոտ մարմնոյ բնութեան է ինքզրեացող. եւ որ ի վեր քան զբնութեան է լեւոցուք. ոչ եթէ զհասանի քան ի մեղն, այլ քանզի անճառ է լեւոցուք, զի լուսութեամբ պատուեցուց քարժանաւորութիւնն եւ մի բոտ չափ եղանկով անկանաւոր յարժանաւոր կարգացնէ. Զի՜նչ առաջից, եւ կամ զԳնչ խոսեցոյց. ի կոյս ծնողն հայեցայց եւ զորստանալ ծնունդն առեղէ եւ զարեւելի քրանշկի ծննդեանն բոտ նստի հայեցեալ տեսից. քանզի յաղթեալ լինի բնութիւնն եւ պարտեալ ընթացք կարգաց, զի որ Աստուծոյ կամքն իցնէ, նոր եւ ընտալ ինչ գործ ցուցանի, քանզի ոչ բոտ բնութեան մարմնաւորաց եղին իրքն նորակիւրք, այլ ի վեր քան զբնութիւնն են զարժանաւոր քրանշկիցն. յապահանեալ գաւաթակցաւ բնութիւնն, զի ոչ կարաց բոտ իւրով կամոց ընթանալ, զի գաւաթեալ կամքն աղբունկան ցուցին զգործս՝ զոր կամեցան. Ո՞վ անճառ եւ քրանշկի շնորհք, որ յառաջ քան զյաւախեան եր միտմին անշուշտօքական եւ պարզական, անճարմին եւ անշուշտական. 50 եկն եմուտ ընդ ապականացաւ մարմնովս, զի յայտնեացի եւ երեւեալի. Ընդդր արդեօք եւ կամ հրաբուր: Այլ զի տեսնեցիք եւ առ(ուց)անիցէ եւ կանարեալ վարդապետութեամբ առ աներեւոյթն առաջնորդեցէ. քանզի յայս իսկ յայտնե-

85 ցաւ զի գերեւելիս յաներեւոյթն փոխեցէ, եւ վասն զի մարդիկ գառն քան զսերիս համարին հաւատարմի, եւ զոր տեսանին եւեթ հաւատան, եւ զոր ոչն տեսանին յայնմանէ երկմանէ, յայն տակս կարաւ յանձին զիւր տեսիլ մարմնով շնորհակ, զի լուծեալ քաղաքիցէ զանհաւատացն թեւեթհաւատութիւն. առ յոման ծնանել ի կուռէ, որ ոչ էր ինկանուտ իրացն, որոց ոչինչ եղեւ կոյսն գործակցի, քանզի ոչինչ գիտեր զհաւատմանս իրացն, այլ եղեւ գործի անճառ գաւաթեանն, 95 եւ զայն եւեթ իմացաւ հարցանել ցԳարբիւնէ, եթէ դիմարք քանիցն ինչ ուրդ, զի զիտրդ առն ու ոչ գիտեմ. եւ առ զճմարիտ պատասխանին, եթէ հոգին սուրբ եկեացէ ի լեւոք, եւ եթէ դիմարք էր ի նմա եւ յետոյ ի նմանէ, այս եւ նա գարմարք. 100 քրանշկիք առանց քննութեան. որպէս իմաստուն ճարտարպետ գտանիցէ առաջն էւ անիցէ առնաւ ինչ բնութիւն ի պատշաճս պիտոյից իւրոց, նշոյպեւ եւ Բրիտանոս եգիտ սուրբ հոգեւով եւ մարմնով զկոյսն եւ առ ի նմանէ զինչպեան մար. 105 մինն բոտ պատշաճից իւրոց կամեցն, զի զոր աւրիւնս ի սկզբանէ անհնարին եւ առնել ի հոգոյ անաւել, մինչեւ զայցէ տեղեղուած կաւոյն ի հեռն ճարտարպետիքն՝ որ ստեղծ զնա, նշոյպեւ ապականեալ անաւելոյն շէր մարմն այլազգ նորոգել, 110 եթէ ոչ էր լեւալ պատմութեան արարչին՝ որ զեղեցանէ զնա: Եւ զկոյ վասն որոյ իրի, զի զանարգութիւնն ի պատիւ շըլեցէ եւ զարհամարհանս ի փառս հանցէ. առնաւ զգեծն զիմ մարմնոյ, զի եւ եղեց բաւական նորա հոգեւոյն, եւ առցէ ինչ զհոգեւն. 115 որով զգաննս կենաց շահեցայց. առնաւ զիմ մարմնս՝ զի որբեցէ եւ առցէ ինչ զհոգեւն իւր՝ եւ կենցաւոցէ:

Ահաւարիկ կոյս յլառցի եւ ծնցի զեմմա.

եւեթ ուսոյ պատմութիւն. ոչ բանիւ քննել առի եւ ոչ խորհրդով հասանել ուսոյ. ոչ հասանել խորհրդոց, եւ ոչ կարեկի անարգ մտաց. 51. P պարտ է. 56. V ընթացք. 55. P յորժամ փեկ.՝ զի. 56. P ծնանի որդի բոտ արեւին հարանաւոր. 57-58. P անամուսնական ծնանից զորդ քրանշկեալ. 59. P արք լիւ: 59-60. P բնութեան են իրք ինքզրեացուք. 61. P փախիցի. 63. P գաւաթեալ որ գաւաթեալն. 63. P Ի-4 լիւ: 64. P ինքնաւոր պարզեացն. 66. V ի կոյսն ծնեալ. 66. P զնոր անշուշտ, այսպէս եւ նաեւ էր 135 զնմանեղն նոր անշուշտ (որ կը պարիկ Վի մէջ). իսկ էլ 140 ընտրիկ նաւաւոր Մարտան Վուզը՝ "ուր անշուշտ", "զի նոր, անշուշտ պայման ծննդեանն մեծաց խորհրդոց լիցի մեղ անաւել": 73. P բնութիւնն. 78. V պատմութիւն. 71. P կարգաց. 73. P ի լիւ, այլ նոր ստեղծ կը սկսի "Սիւր Աստուծոյ կամքն իցնէ": 70. P իւր լիւ: 71. P ցուցանից. 71-73. P քանզի բոտ բնութեան... իրք... ոչ այն ի վեր քան զբնութիւն. 73. V քրանշկիք քրանշկիք. 74-75. V գաւաթապետեցաւ բնութիւն... բոտ իւրով ընթանալ, իսկ P ոչ ինչ կարաց բոտ իւրով կամոց ընթանալ. զի (V եւ) զարժանաւոր ցուցին զորքն արեւունկան որ կամեցան. 77. P քանզի խորհրդոք. 78. P զայնչպիսի. 79. P անմարմին էր եւ եղեւ յաւաթական. 80. P մարմնով. 82. T անանիցի. 82. VP ուսանիցի (P կը թարգմանէ doceret). 83. P ի կաւարելի զպարզապետութիւնն եւ առ... 84. P յայն իսկ:

85. P քերեւելիս յաներեւոյթն. 86. P Էւս լիւ: 87. P հաւատարմի համարին. 87. P տեսանին. 88. V երկմանի. 89. P տեսի. 90. P գեծեալ հաւատ. առնութիւնն. 91. P ծնանել. 92. P արք լիւ: 92. P որոց ինչ եղեւ. 93. P ոչ գիտեր. 94. P այլ Է-4 Էրէ Է. 94. V անճառելի. 95. V եւս. 96. P թէ զիմարք. 96. V լիւցիցի. 96. P ինչ այս, զի եւ ոչ գիտեմ զառն փորձ. (Ղ-1. Ա. 34). 97. P թէ հոգին. P կը յարէ "ի զեւելիս" եւ զարեւելիս բարձրեցին հոգեւանցի ի վերայ քան (Ղ-1. անդ. 35). 98. V P էր ի նմանէ եւ յետոյ ի նմանէ. այս եւ արեւելիցի. 101. P արեւելի. 102. P իւր լիւ: 102. V պատշաճ. P ի պատշաճ, վերջնական ի պատշաճն. 103. P Բրիտանոս արք. եգիտ. 104-105. P եւ ի նմանէ... բոտ պատշաճի իւրոց կամեցն քրեւոր, հոս ինչեւ տող աւելի անել P. (անդ. էր 138. տող 2-7). 106. V անհնարին ի յանձին ի հոգեւ մարմնի, մինչեւ կայցէ եւ անհնար էր ի հոգոյ յառնել մինչեւ զայցէ կայցէ ի մեծս. 108. P ընթացաւ եւ. 109. P լիւ հնար նորոգել, այլազգ եթէ լիւ: 110. P զեղեցաւ զնա. հոս 12 տող յաւաթական (էր 138, տող 11-22), այս յաւաթականէ հոգեւ տող անել V բոտ ընտրի, տարբեր ընդ. P զի զանարգութիւնն ի պատիւ փախեցէ, եւ զարհամարհանս ի փառս հանցէ. եւ փոխանակ փոքր պատի տացէ, եկեալ մտեալ ընդ իմով մարմնով, զի եւ եղեց բաւական նորա հոգեւոյն. Առնաւ զգեծն զիմ մարմնն եւ այս ինչ զիւր հոգեւն, զի տայեղէ եւ առնալ զանն կենաց շահեցայց. 113. V քրեւոր. 118. P ծնցի որդի եւ կոյսեղն զանաւ նորա իմանանել, որ թարգմանի ընդ (Ե-1. Է. 14) ՄԻԲ. Ա. 23).

նուէն, որ թարգմանեալ կոչի ընդ մեզ Աստուած.
 120 ոչ այսուհետեւ իբրեւ զինելոյցն պատմէ եթէ
 հայեցեալ տեսողութիւնով, այլ իբրեւ զեւալ եւ
 զպատարեւն, Ջարմանալ պարտեալ եւ պատմել.
 125 իսկ ի հրէիցն կանխաւ ճառեր, քանզի առ նոսա
 իսկ կատարեցաւ. առ ի մեծն եղեւ հաւատարմի,
 քանզի առաջ ընկալաւ եւ հաւատացաւ. առ ի
 130 հրէիցն անուանեալ կոչեր, թէ եւ հաւատակ կոյս
 յղաղցի. ճառ իրացն՝ առ խաշահանունսն եւ
 շահ արգեանցն առ եկեղեցի. նա զօրինարդին
 տախտակն էաւ. եւ սա զմարգարտն պատուա-
 135 կան տառցաւ. նա զարք Ժիրանեացն երեւիկ եւ սա
 զԻրանական պատմութեանն զգեցաւ. կոյսն հրեա-
 կան էր՝ որ ծնաւ եւ ընկալան զնա ամենայն տիե-
 ղերք. Ժողովուրդն մեղոց եւ յանձնանեաց, եկե-
 ղեցի ընկալաւ եւ պարզեցաւ. առ ի նման՝
 140 տաշա պղաւյն եւ առ ի սմանէ ողկոյցն ջնմարու-
 թեան. նոքա զծրան ճմլեցին եւ հեթանոսոց
 զանապալ ընկալին արքին. նոքա զհատ ցորեղոյն
 ցանեցին. եւ հեթանոսը հաւատովք զհատին
 145 հնեցին. հրեայքն խոպանացեալք հեղինակ ժողովք
 եւ հեթանոսը զմալկեալ լցան պարովք. նոքա
 զաւանդաւ աւրինացն մեկնեւ եւ հեթանոսը
 զպտուղն կենաց կրեւն:

Ահա կոյս յաղագի. մեկնաւ մեզ սով հրեայ.
 աստք զի ծնաւ կոյսն, արդեա առ Հրեայնսն ասա-
 145 ցեր. նմա ասացեր զի ոպանցէ զմանուկն եւ յինէն
 թագաւոցանն, քանզի երկրի պաշտանն՝ Աստ
 ինքն սով հրեայ, ծնաւ կոյսն եթէ ոչ ծնաւ. բնդ էր
 խորեցեր զՀեթովքն, որ եհարցն զքեզ, թէ ո՞ր
 150 ծնալիցի Բերիստան. ոչ զուրք ի հարցանեցն նորա
 անէք վկայ զՄիքիէ մարգարէ, զի զներ քանն
 հաւատասցէ եւ արտաջէ զանա հաւատարմի,
 այնու թէ՛ գուրեթ զհեթմ անն Եփրատայ, ոչինչ

կրտսեր եւ յինեան Եւրպայ. ի քէն եթէ ինձ
 իշխան որ հաճեսցէ Ժողովուրդեան իմում՝ իս-
 155 րայեցի. Միթէ եւ գտեղին կամ զգեալիցն գիտեմ,
 կամ զծնեղեանն աւրինակ ճանաչեմ, ոչ կանխա
 մարգարեցն զուշակեցին եւ քարոզեցին զնա Աս-
 տուած. Եսայի ասէ. ահա կոյս յաղացի եւ ծնցի
 որդի եւ կոչեցցին զանուն նորա Եսմանուէլ, որ
 160 թարգմանի ընդ մեզ Աստուած: Եւ եթէ եղև
 մարգարեութիւնն, հաւատալ պարտիս. միթէ
 մեզ զերայեցեոց լեզուն գիտեալ խաւել երբեք,
 այլ զուրք մեզ զարեւն եւ զմարգարեա մեկնեցէք
 եւ ուսուցէք, եւ զինչ մեք ուսար անտի, այլ
 165 զի յասովք քան զծնունդն եւ յետ ծնեղեանն
 գաւ. եւ կոյսն ի կուտութեան. ծնաւ. կոյսն՝ ոչ որդեւ
 ինչն կամեցաւ, այլ զոր աւրինակ ծնունդն կամե-
 ցաւ. ոչ ընթեթեմ մարմնոյ վարէր եւ ոչ ընդ
 հարկաւ բնութեան մասնէր, այլ իբրեւ գտեր
 170 բնութեան մարմնոյ. Ավ պատերազմողք պիտա-
 նիք եւ դատաստեալք մարգարեք, որք զծնունդն
 ի բնութիւնէմ Աստուած եւ որք Աստուծոյ քարո-
 ղեցին եւ զպաշտեալ ծածեկեալն ի մասը՝ տէր
 աննային յայտ արարին, եւ որ յայրին ամենիկեալ
 175 թաղմբ, ցուցին զնա ակամալ Աստուած. երախ-
 տուորք երեւն իբրեւ ոչ կամաւ, բարեկամբ՝ եւ ոչ
 յիրեանց մտաց, քանի նոքա թագաւոցանեկ
 կամին, այլ յայնեցին եւ ոչ հաւատացին:

Տեսանենս ազեառ զվարդապետս. զի զոր ինչ
 180 ուսուցանենն ոչ գիտեն. ինքեանք քաղցեալք՝
 եւ զայլս կերակրեն, Ժորախք՝ եւ այլոց անն
 ըմպել:

[Արք.] Ի՞նչ եւ Հընդալ եղոց զծնունդն որ
 Բերիստա քրիկն աշխարհի. զի յայտին լիցի զաւ-
 185 բութիւն իւր, եւ զի ցուցանիցէ, եթէ եւ ի մարգն
 լինել ոչ իբրեւ զմարգ. ծնանք, այլ իբրեւ զԱս-
 տուած՝ մարգ լինի, զի չէ ինչ գտարեւն կամեց
 նորա. Բանդի նա էր, որ ի սկզբանէ էր, եւ ի կոյս
 երկրէ օտեղծ զԱրամ, եւ յԱրամայ ասանց կոծը:

120. P զլինելոյ պատմի. — 121. P իմաստը. —
 122. P զպատարեալ պարտեալ զարմանալ եւ պատմել:
 — 123. V քան. — 123. P առ ի նոյնսն իսկ (Ա.
 in eis). — 124. P եւ առ ի մեծն. — 126. P առ ի
 հրէիցն. — 126. P առ. — 128. P գուրինացիս
 տախտակ. — 131. P զարեւական. — 132. P Ի- չեք:
 — 134. P զարաղիք եղև. — 135. P արմատ. — 137.
 P խորհրդական. . . արեւն, որ կազդուի արքին. (Ա.
 4րդ. Ժ. 4). — 137. V զհատ. — 138. P սերմանեցին,
 եւ հեթանոսն զհատն հնեցին հաւատովք V հաւա-
 տով. — 139-140. P հրեայք խոպանացաւ. . . զմոյ-
 լեցան պարզեաւք. P իր յաւելաւ հաւ նոքա ընդ
 արտք (իսկ զարեւի արտք) ծառան ծնունդն. եւ հեթմ
 նոքա ընդ աստովք ծառայն կենաց. — 141. P զաւ-
 անտա. . . մեկնեւ. — 142. P զպտուի զհաւեարս.
 — 143. P ահա ասի. — 43-145. P զի հրեայ,
 զ. . . կոյսն. համարական եւ ճառեալ արդէ Հեթով-
 145 քեցն առաջին: Այլ գիտեմ զի ոչ համարական եւ
 ճառեալ զմարմնան զի չէ արմատի. նմա ասացի. . .
 — 145. P Ի- չեք. — 146. P զի երկրի պաշտանն
 նմա. հաւ ոչ սկսի Եսմանութիւնի. իւր ի մեծ համա-
 ղապտասեան հաւատարմ ասէ էջ 140, տող 18. —
 147. P հրեա. «Եթէ ոչ ծնաւ, ին (ա. 14) զի կցէ
 P Զի եթէ ծնաւ հաւատաւ ի ծնունդ նորա, նոր եւ
 չեմոյ. եւ եթէ ոչ ծնաւ, ընդէր. . . — 148. P զՀե-
 թովքն (V զՀեթովքէն) որ ընդ թեզ հարցանել թէ ուր
 ծնուին Յիսուս Բերիստա (Մարի. Բ. 1). V շարժանա
 կուրծեան համապատասխան տեղի տես P 140, տ. 31.
 ոչ զուրք մեկնէ ի հարցանեմ Հեթովքի անէք. — 150.
 P զՄիքիստ. — 151. P զհատն հաւատարմ, եւ զու-
 րեթ զհեթմ ասանց, V ինթիզհեթմ. — 152-54. P աչ

ինչ եւ նուազեալ յինեան Եւրպայ. . . իմոյ (Մի. 1.
 Ե. 2. Մթ. Բ. 6). V շարժանութիւնը տես P 140,
 տ. 19. — 155. V եւ. — 156. P արեւնակ. — 156.
 V ճառեմ. — 156. P [եթէ, յաւելաւ Մարտինի]
 ոչ մարգարեք կանխալ զուշակեցին. Եսայիս գաւ Աս-
 տուած քարոջ, կոյս յաղացի, ասէ. եւ. . . — 159.
 V Եսմանուէլ. — 160. P որ թարգմանալ կոչի. —
 160. P Ի- չեք. — 161. «պարտեալ P հաւ չորս տող
 աւել ասին. — 161-162. P միթէ զերայեցեոց իւ-
 ղան մեզ երբեք գիտեալ. V երբեք. — 163. P արե-
 ւնան եւ զմարգարեան մեկնելից հետո. եւ. . . — 164.
 P եւ զինչ արեւեք ասար անտի. — 166. V «ծնաւ
 կոյսն, չնմա. P էջ 139, տող 10. — 167. P ինչ. . .
 այլ արդէ. — 170. V «Ով պատերազմողք, չմիմ.
 P էջ 141, տող 9. — 171. P ալ զպատարեալ. . .
 որ զծնանք ի բնութիւնէմ, V ի բնութիւնէմ. — 173.
 V զպաշտեալ ծածեկեալ. — 176-76. P Եսայի. . . զնա
 Աստուած: Ավամայ երախտուարք. . . ոչ իւրեանց աս-
 176. P արարեալ. — 177. P թագաւոցա-
 նէին. — 179. P արեւ մարգարեալ. — 180. P ու-
 սուցանեն լիցան. — 183. V «[Արք.] Ի՞նչ եւ Հընդալ,
 չմիմ. P էջ 139, տող 18 «ԶՏԵր բնութեան մար-
 մնոյ, որ եւ Հընդալ (աղգելի մարմնոյ նոր եւ Հընդալ)
 ծնունդ եղոց աշխարհ. — 184. V զաւրաթիւնն իւր
 եւ զի ցուցէ զի. — 185. P եթէ մարգն ինեկով.
 — 187. V չէր. — 187. «կամայ նորալն իւր յարէ P
 31/1 տող յաւելաւ. — 188. P ի սկզբանէ ի կոյս

100 ք պատկեր կնոջ ետ գնաւ: Եւ զոր արեւնակ
Ագամ առանց կնոջ երեք յառաջ գինն առաջին,
այնպէս եւ յայմ աւուր առանց առն ծնաւ կոյսն
զԱգամ երկրորդ՝ փրկիչ աշխարհի. ըստ որում
մարգարէն առն, զի մարդ է եւ ո՛ր ծանցն գնաւ:
195 զի մարդ է, քանզի մարդ երեւցաւ. եւ Ա-
ստուած, զի յԱստուծոյ ծնաւ: Եւ քանի որ պար-
տական էր ազգ կանանց՝ հաստցանել փոխաբնո
արանց, զի որպէս Ագամայ կին առանց կնոջ,
նոյնպէս եւ ի կնոջն այր առանց առն. զի հա-
200 տուցն զփոխաբնոն Եւայի, զոր պարտէր Ագա-
մայ, վառն այսորիկ կոյսն առանց առն ծնաւ
զԱստուած մարդ եղեալ, զի մի մեծամեծացն
Ագամ, էթէ առանց կնոջ կին ընծայեցայց, այլ
զի հասարակ դրանելուարն ջուցցն հասարակաց
205 պատեւ, երկրորդեց կողմանց ընծութեան արանց եւ
կանանց՝ միով կշռով. եւ զոր արեւնակ յԱգամայ
առաւ կոյսն, եւ ոչ նուազեցաւ, նոյնպէս եւ ի կու-
սնն առաւ մարմինն, եւ ոչ երեւ գողացեալ կու-
սուքիւնն. ոչ ի Եւ անարարա ծնաց Ագամ յեւ
210 առայլ զկողն ի նման, նոյնպէս եւ կոյսն առանց
որտաղ կաց ծնաց յեւ եւանելոյ մարմնոյն ի նման.
Ծնաւ կոյսն [Բ] յայրին, եւ զոր ոչն տանին երկինք,
բաւական եղեւ մուտն ի բնակութիւն: —
Արդ՝ զոր տաղտից կամ զոր խաւսեցայց, զի
215 հինն եւ մուր տեսնեմք, եւ մանուկ եւ կոյս
ծնաւ, յամենայն պիտոյից շքաւոր, ամենեւին
ընդ աղքատութեամբ եւ ընդ կարուստութեամբ:
Եւ աղք՝ տես գանձութիւնն, յորպիսի աղքատու-
թիւն էլ, ըստ առաքելոյ, Թէ վասն մեր աղքա-
220 տայն մեծառանն. զի ոչ մահիւն եւ ոչ անկողին,
այլ ի շոր մուր եղեալ: Ո՛վ աղքատութիւն աղ-
բիւր մեծութեան եւ կարուստութիւն բղիթ
գանձուր, աղքատութեամբ երեւեալ եւ խու-
մեծութեամբ դադրաւա եւ ի մուր անբանից
225 բազմեալ եւ հրամանաւ շարժե գործեգրես. ի

երկէ: — 190. P ած ի պատկեր կնոջ վրայ (V գն-
ւոյ): — 192. P Եւ չէ: — 192—94. P ծնաւ կոյսն
առանց առն. ըստ այմ՝ արեւնակի զոր մարգարէն առն
թէ մարդ... — 195. V Եւ: — 196. P երեւցաւ
Քրիստոս զի յԱստուծոյ էր ծնեալ: — 198. P զի: —
197. V գործարեալ: — 200—208. P աղքի արանց, զի
մի մեծամեծացն Ագամ էթէ (V թէ)... ընծայեցայց,
վասն որպիսի եւ կոյսն առանց առն ծնաւ զ[Աստուած
բան իսկ] մարդ: — 204. V հասարակաց քրանելութեան
... հասարակ պիտեւ երկուս: — 206. P միոյ կշռով...
— 207—209. P կին եւ նա ոչ նուազեցաւ... մարմին
եւ նա ոչ նուազեցաւ եւ ոչ՝ գողացեալ եղեւ կ: —
20. V առնելոյ: — 211. V յոչ չէ: — 211. P եւա-
նի: Աստուծոյ բանին: — 212. P ինչոյն ի յայն
չի: — 212. V "եւ զոր ոչն, հմմտ: P էլ 14, ա. 31
զոր ոչն հմմտ: P էլ 141, առջ 81 զոր ոչն առնանին
երկնային: — 214. V "Արդ զոր տաղտից, հմմտ: P
էլ 148, ա. 1: — 214. P Եւ կամ: — 118. V քնե-
ալ... չքաւոր: — 217. P կարուստութեամբ եւ ի
ամենայնիւ: Եւ... — 218. VP յորպիսի էլ աղ-
քատութիւն (P յաղքատութիւն), ուղղեցի: — 219.
P ըստ այմ՝ որ Առաքեալ առն թէ: — 219 220.
P որ մեծառանն էր (Բ. Կոր. Ը. 9): — 220. P
մահիւն. այս հաստուածը կուգին ընծանելու: զի ոչ
մահիւն եւ ոչ յանկողինն, այլ... — 221. P ալ[և] ի
խաւսեալ ուր եղեալ: — 222. V բարութեան: — 222.
P գորէ: — 228. V չէ՞ աղտաւորութիւն... զգա-
րաւ: — 224. P Եւ չի: — 225. V շարժե:

խանձարուր պատեալ ծագեալ եւ խցն զանգացն
զկապանս: Արդ՝ յորժամ տեսցես մանուկ պա-
տեալ ի խանձարուր, մի մինչեւ ի մայմնոյ
ծնունդն նորա հաստատեցես զնորհաբար, այլ
230 Եւ ի վեր ի տեսութեան աստուածայնայնիւ
փառաց նորա, Թա՛մ զկիտա քո, եւ ի վերին իսկ
յերկին, եւ այսպէս տեսցես զիս ի վերագոյն
բարբորութիւնս:

Եւ զի մի երկոյնեցուց զմտաւ, այսուիկ
235 արաքցուք զլուսն եւ վճիւռ, էթէ զխաբ բանն
անշարարական եղեւ մարմին եւ երեւեցաւ
անփոփոխական մնայով աստուածականն բնու-
թեամբ:

Եկոյլք պսոսհետեւ՝ արաքցուր առան եւ
240 տարեկանս մեծաւ ջնձութեամբ. նոր եւ արեւը
տաւնիս, քանի չ'ընդո ծննդեանն եւ պատեալք.
յայտ՝ աւուր տաւն ի մեծ լուսնի կապանք ծա-
մանականոր. ստատույ յամալ էլ եղեւ եւ զեւթ
ամենայն ի փախուստ գարնան. մահ մեռալիչ ի
245 կեանս փոխեցաւ. զբոխն բացաւ աւազակին.
անէծքն յարհուրութիւն գարնան. մեղքն յետա
ընկեցան. հրեշտակք մարդկան եղին հաղորդք
եւ մարդիկը ընդ հրեշտակն համարակեցան.
Ընդէր արեւը. քանի Աստուած եկի յերկիր եւ
250 մարդ ի յերկին վերեալ, եւ եղին խառնուրդ
ամենայնի, քանի հանցեալ Աստուած բոլանդա-
կել զանկանս յանձին իւրում. միաբուր ընդ վեր-
նոցն դիւրբեցաւ. եկեւ մեղ խաղաղութիւն քրի-
ստոս. որում ընդ հաղորդ Նաւր փութք, պատեւ
255 եւ երկրպագութիւն հանձնող կենդանարար եւ
ապատիչ սուրբ հոգեւուն, այժմ եւ միշտ եւ յա-
ւիտեանս. ամէն:

Հրարկ. Է. Ս. ՂԱՌԴԱՆԵԱՆ

226. VP զանգացն խզեր (P կից) զկապանս, ուղղեցի.
V կր կցն այս տեղ հաստուած մի, որ կր պակսի Քր ձըլ.
Խնչեւս լեզու ական նկարագիրը կր ջուցցն. անհարաւ
գատ եւ այր կտորը, բաց ի "Արդ՝ յորժամ". . բարձրու-
թիւնն" հաստուածն, որ դատական է, զայս միայն
կ'առնուի մեր ընտզրին մէջ, — 234. "եւ զի մի
տես P էր 142. առջ 82: — 234. P այլ պատեւ: —
235. VP անշարարակի, ու զղեցի դատական ճայեթէն
հոգ. զի համեմայն, — 237. P ամփոփականն մնայով
իւրով բնութեան յԱստուածութեանն: — 239. "Եւ
այրք պսոսհետեւ հմմտ: P էլ 14, առջ 81: —
239. P Եւ չի: — 240. P իջ Գեորգ: — 241. P
ծննդեան: — 241. V Խաղք: M. quoniam mirabiles
sunt partes rationis (էլ 392): — 146. P գար-
նաւ: — 246. P Զեւս. Գեորգ: երկրորդ ձեռք մի զի
զկոյս աւելցուց ծեւ փայլի ի: — 246. V յորպիսի
ցաւ: — 246. P եւ մեղք ամենայն յետա անգին
եւ երեւ առջ յաւելուած: — 247. P ընդ մարդկան: —
249. P արեւը եւ վասն որոյ իրաց: Ալ. քանի...
— 249. P յայնարհաւ: — 250—51. P եւ երեւ խառն
ամենայնի: — 251—57. P Գեորգ Գեորգ... Ա՛հ լից:

